

GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLTATÁS A HELYI ÖNKORMÁNYZATOKNÁL

FEIK CSABA¹

Abstract

2016-tól a helyi önkormányzatok gyermekjóléti szolgáltatásokkal kapcsolatos feladataiban jelentős változások következtek be. A tanulmány célja, hogy bemutassa a gyermekjóléti alapellátás alapvető szervezeti, területi változásait, a feladat- és hatáskörök és a munkamegosztás jelenlegi rendszerét.

A feladatok részletes ismertetése nélkül a cikk további célja az, hogy a gyermekvédelmi tevékenységek körében elhelyezve bemutassa a gyermekjóléti alapellátást és annak intézményrendszerét. Ezzel összefüggésben felvázolja az ellátott szolgáltatások körét és a különböző szervek egymáshoz való viszonyát.

Mindez leíró jelleggel történik, az eddigi mintegy hároméves tapasztalat birtokában. A téma természetesen sokkal összetettebb, nagyon sok lehetőséget rejt magában, hiszen a jelenlegi helyzet megerősítésével és fejlesztésével a család- és gyermekvédelem hatékonysága, a gyermekek biztonsága növelhető.

Child welfare services at local governments

From 2016, significant changes have occurred in the responsibilities of local governments in child welfare services. The aim of this article is to present the fundamental territorial, organizational changes, the current system of tasks and competences and the division of labor in the basic welfare of children.

Without a detailed description of the tasks, the purpose of this article is to present the basic child care and its institutional set-up in the field of child protection activities. In this context it outlines the range of services provided and the relationship between different organizations.

All of this descriptive, with about three years of experience. The topic is, of course, much more complex and has a lot of opportunities, as the strengthening and development of the current situation can increase the efficiency of family and child protection, the well-being and safety of children.

A helyi önkormányzatok gyermekjóléti szolgáltatással kapcsolatos feladatainak ellátásában 2016-tól jelentős változások történtek.

A feladatellátási kötelezettség – mint kötelezően biztosítandó önkormányzati feladat – természetesen megmaradt. Egrészt azonban egy szervezetbe *integrálódott* a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás. Másrészt *kétpólusúvá vált* azzal, hogy a *gyermekjóléti szolgálatok* mellett létrejöttek a *gyermekjóléti központok*.

A gyermekjóléti szolgáltatás, mint alapellátás tehát *kötelezően ellátandó* önkormányzati feladat, ezt rögzíti a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Möt.) 13. § (1) bekezdés 8. pontja.

¹ Jogász, igazgatás-szervező, terület- és településfejlesztő szakértő, a Nemzeti Köszolgálati Egyetem címzetes egyetemi docense, 2003-tól Ercsi Város Önkormányzat jegyzője. Rendszeresen publikál, szakterülete az önkormányzatok működése, feladat- és hatásköre, gazdálkodása, továbbá a polgármester, a jegyző és a polgármesteri hivatal (közös önkormányzati hivatal) működése.

Az Möt. 13. § (1) bekezdése természetesen további kötelező feladatokat is előír a helyi önkormányzatok részére, s megfogalmazásában „*ellátandó*” feladatként nevesíti ezeket a közszolgáltatásokat. Ebből az is következhetne, hogy az itt meghatározott közfeladatokat minden önkormányzatnak biztosítania kell az adott településen élő vagy ott tartózkodó állampolgárok részére. Ez nyilván nincs így. Hogy csak két példát említsünk: a távhőszolgáltatás vagy a helyi közösségi közlekedés (helyi tömegközlekedés) biztosítása nem lehet kötelező feladata egy néhány száz, vagy akár egy-kétezer fős községnek.

Maga az Möt. is úgy fogalmaz, hogy a különböző településkategóriáknak – község, város, járászékhely város, főváros, fővárosi kerület, megyei jogú város – egymástól eltérő feladat- és hatáskörei lehetnek.² Továbbá a törvény – mert kötelező feladatot csak törvény állapíthat meg – a feladat-meghatározásnál differenciálni köteles a feladat- és hatáskör jel-

² Möt. 11. §.

lege és az önkormányzatok eltérő adottságai szerint. A differenciálásnál figyelembe veendő szempontok különösen: a település közigazgatási területének nagysága, a település lakosság száma, a település gazdasági ereje (vagyon, bevételei).

A gyermekjóléti alapellátásról sem köteles minden település gondoskodni. Ez itt nem azt jelenti azonban, hogy ne részesülne minden település az erre vonatkozó szolgáltatásban, hogy ne vehetné igénybe azt minden önkormányzat.

Gyermekjóléti szolgálatot a polgármesteri hivatalt működtető települési önkormányzatok, a közös önkormányzati hivatal székhely-településének önkormányzatai (itt az ellátási terület a közös hivatalhoz tartozó településeket és azok lakosságát jelenti) és a *fővárosi kerületi önkormányzat* köteles működtetni. Ezen kívül a fővárosi önkormányzat is az általa közvetlenül igazgatott terület vonatkozásában. Természetesen minderről társulás útján is gondoskodhatnak, ez esetben a székhelytelepülés csak olyan település lehet, amely a feladatellátásra eleve kötelezett.

Gyermekjóléti központ létrehozására és működtetésére a *járásszékhely települések önkormányzatai* (a járás területére és lakosságára vonatkozó illetékességgel), a *fővárosi kerületek önkormányzatai*, a *megyei jogú város önkormányzatai* kötelesek.

A gyermekjóléti központ egyben gyermekjóléti szolgálatnak is minősül abban az értelemben, hogy ellátja az erre meghatározott feladatokat is.³ Emellett többletjogosítványai és többletkötelezettségei vannak.

Kicsit részletesebben a két szerv tevékenységének – fentiekén túli – hasonlósága, illetve különbözősége a gyermekjóléti szolgáltatás vonatkozásában a következőképpen foglalhatók össze:

Mind a gyermekjóléti szolgálat és mind a gyermekjóléti központ által ellátott feladatok, azaz a gyermekjóléti szolgálat, mint tevékenység a *személyes gondoskodás* keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások körébe tartozik, mind a szolgálat, mind pedig a központ a gyermekjóléti alapellátás biztosítása érdekében működik.⁴

A gyermekjóléti szolgáltatás – amely egy speciális személyes szociális szolgáltatás – a gyermek érdekeit védi a *szociális munka* módszereivel és eszközeivel. Szolgálja a gyermek testi, lelki egészségének, családba történő beilleszkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését. Szolgálja a már kialakult veszélyeztettség megszüntetését, a családjából kiemelt gyermek oda való visszahelyezését, s ehhez a megfelelő körülmények, feltételek megteremtését, segítségét.

Mindezek érdekében a gyermekjóléti szolgáltatás feladata – többek között – olyan *jelzőrendszer* működtetése, amely időben észleli a gyermek veszélyeztetettségét a megfelelő védelmi eszközök időben történő alkalmazása érdekében. S ezt szolgálja az is, hogy az iskolákban, óvodákban szociális segítő tevékenységet biztosít.⁵

Nevezük ezeket általános gyermekjóléti szolgáltatási feladatoknak [az általános szót csak azért használom, hogy

megkülönböztessék a lentebb említett speciális feladatoktól, hozzátevé, hogy a Gyvt. a 40/A. § (2) bekezdésében szintén ezt a fogalmat használja].

Mind a gyermekjóléti szolgálat, mind pedig a gyermekjóléti központ ellátja ezeket az általános gyermekjóléti szolgáltatási feladatokat, s e szolgáltatási feladatok mellett – értelemszerűen – szervezési, információgyűjtési, tájékoztatási, gondozási feladatokat is végez, s környezettanulmányokat folytat le.

A gyermekjóléti központnak azonban mindezekhez képest többletfeladatai is vannak. Ennek egyik oka az illetékességi területének nagysága, hiszen az kiterjed a járás egészére. A további okok magukban a feladatokban, a feladatkörben találhatók meg.

Egyik ilyen feladatkör a már említett *speciális feladatok, speciális szolgáltatások* köre. Ilyenek: az utcai, illetve lakótelepi szociális munka; a kapcsolattartási ügyelet; a kórházi szociális munka; a gyermekvédelmi jelzőrendszeri készenléti szolgálat; a jogi tájékoztatásnyújtás; a pszichológiai tanácsadás; a családkonzultáció; családterápia és a már említett óvodai, iskolai szociális segítő tevékenység.

Másik – nem az általános szolgáltatások körébe tartozó tevékenysége a központnak – a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó *hatósági* (gyámhatósági) *intézkedésekhez kapcsolódó tevékenység*. Ennek keretében a központ: kezdeményezi a gyermek védelembe vételét; kezdeményezi a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését; nevelésbe vételét; javaslatot készít a gyermek védelembe vételére, a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására, a gyermek tankötelettsége teljesítésének előmozdítására, a gyermek családjából történő kiemelésére, leendő gondozási helyére, megelőző pártfogására vagy annak megszüntetésére. Emellett speciális szolgáltatásként együttműködik a pártfogó felügyelői szolgálattal; szociális segítő munkát koordinál és végez; utógondozást végez; a védelembe vett gyermek esetén elkészíti a gondozási-nevelési tervet; a családi pótlék természetbeni nyújtása esetén pénzfelhasználási tervet készít a gyámhatóság megkeresésére.

Mindez a tevékenység feltételezi és igényli a *gyámhatósággal való együttműködést*. A gyámhatósági feladatok legnagyobb részét pedig a járási hivatalok gyámhatósági osztályai látják el.

A gyámhatósággal történő közvetlen kapcsolattartásra a gyermekjóléti szolgálatoknak is van lehetőségük, illetve kötelezettségük függetlenül attól, hogy ez elsősorban a gyermekjóléti központok feladata.

Gyámhatósági intézkedésre közvetlenül tesz javaslatot a gyermekjóléti szolgálat, mégpedig haladéktalanul, a gyermeket fenyegető közvetlen és súlyos veszély esetén. Ezzel egyidejűleg a gyermekjóléti központot is értesítenie kell.

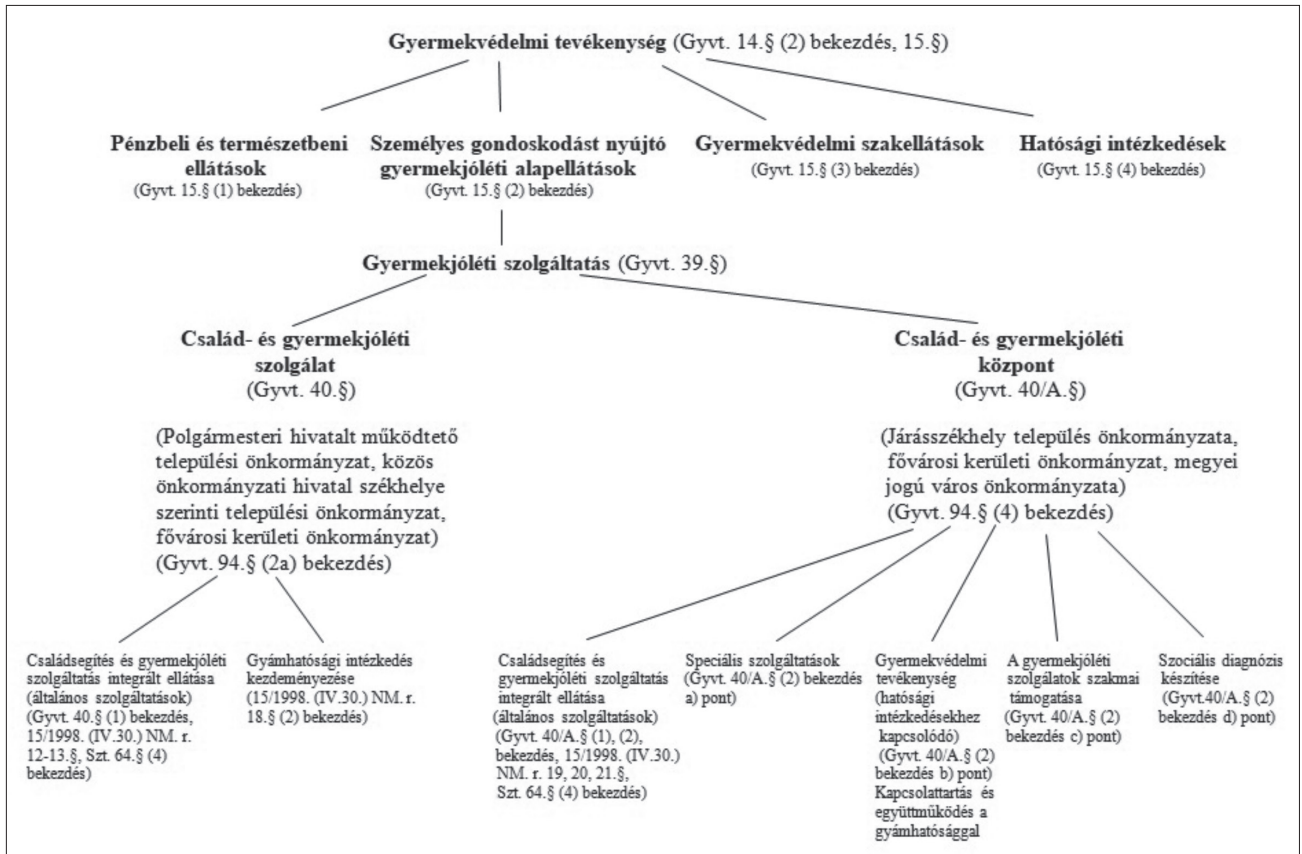
Az általános szolgáltatási feladatok mellett további feladata a gyermekjóléti központnak az, hogy *szakmai támogatást nyújtson* a gyermekjóléti szolgálatok részére (természetesen ez a szakmai segítség az ellátási területén, azaz az adott járáson belüli szolgálatok részére értendő).⁶

³ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 40/A. § (2) bekezdés.

⁴ Gyvt. 15. § (2) bekezdés a) pont.

⁵ Gyvt. 39. §.

⁶ Gyvt. 40/A. § (2) bekezdés c) pont.

1. ábra
A gyermekvédelmi tevékenység feladatellátási rendszere

A gyermekjóléti központ feladata, hogy e szakmai támogatás érdekében havi rendszerességgel *esetmegbeszélést* tartson, továbbá *konzultációt* biztosítson a szolgálatok részére. Ide tartozik a *tájékoztatónyújtás* a központ által nyújtott, illetve más által biztosított hasonló szolgáltatásokról, ellátásokról.

A kapcsolattartás körében meg kell említeni azt is, amikor a gyermekjóléti központ *jelzi* a gyermekjóléti szolgálat felé, ha annak feladatkörébe tartozó szolgáltatás szükségességét észleli, illetve *bevonja* a gyermekjóléti szolgálatot az adott hatósági intézkedésekhez kapcsolódó tevékenységbe. Más szükséges esetben pedig *felhívja* a gyermekjóléti szolgálatot a szolgáltatás nyújtásába.

Míndezek tehát a gyermekjóléti szolgálat szakmai támogatása körébe és annak érdekében történnek. Ez a tevékenység azonban nem jelent és nem keletkeztet alá-fölrendeltséget a gyermekjóléti központ és gyermekjóléti szolgálat között, *a központ nem feleltes szerve a szolgálatoknak.*

A gyermekjóléti központok feladatkörébe tartozik fentiekén kívül a *szociális diagnózis készítése*. A szociális diagnózis a család szociális helyzetének átfogó vizsgálata alapján meghatározza az igénybe venni javasolt szociális szolgáltatásokat

és – ide nem értve a gyermekek napközbeni ellátását – gyermekjóléti alapellátásokat. A jogosultsági feltételek fennállása esetén a szociális diagnózis kötelezi a szociális, gyermekjóléti szolgáltatókat és intézményeket, amelyek kötelesek a szolgáltatásra vonatkozó igényt nyilvántartásba venni.

A gyermekvédelmi tevékenység feladatellátási rendszerét – benne a gyermekjóléti szolgálatok és gyermekjóléti központok elhelyezkedését és feladatkörét – az 1. ábra szemlélteti.

Mint fentiekből látható, a gyermekjóléti szolgáltatás nagyon összetett, nagyon felelősségteljes feladata a helyi önkormányzatoknak. Életerünk elsősorban a család, a családok pedig a gyermekekkel válnak teljessé. Nem mindegy koránt sem, hogy a gyermekek – akik a jövő zálogai – milyen életkörülmények között nőnek fel és milyen útravalót kapnak otthonról. A családok, a gyermekek életkörülményeinek, szociális helyzetének figyelemmel kísérése, a gyermekek védelme, az ő veszélyeztetettségük megelőzése, megakadályozása és – ha ez mégis bekövetkezik – kezelése, a veszélyeztetettség megszüntetése és az ezzel párhuzamos vagy ezt követő intézkedések és segítségnyújtás mindannyiunk közös érdeke.